29.06.2026. 16:15
Pogledano: 593 puta

Djeca vojnici u Drugom svjetskom ratu

Maja Pandža - priprema čas povijesti za 9. razred. Učenici istražuju biografije djece vojnika, analiziraju uzroke njihovog učešća u ratu te razvijaju empatiju i kritičko mišljenje o cijeni rata za djetinjstvo.

Međupredmetna povezanost / kroskurikularna povezanost

Povijest: Proučavanje Drugog svjetskog rata kroz biografije stvarnih ličnosti (Lepa Radić, Sergey Aleshkov, Hans-Georg Henke i druge ličnosti).

Maternji jezik i književnost: Razvijanje vještina čitanja, analize teksta i vještina izlaganja.

Psihologija/Građansko obrazovanje: Razgovor o uticaju propagande na mlade, i o emocionalnim posljedicama rata.

Demokratija i ljudska prava: Radionica analizira kršenje osnovnih prava djeteta na život, sigurnost i obrazovanje, naglašavajući važnost međunarodnih konvencija koje štite djecu od sudjelovanja u oružanim sukobima.

Građansko obrazovanje: Kroz analizu propagande i povijesnih primjera, učenici razvijaju vještine kritičkog razmišljanja o utjecaju autoritarnih režima na mlade i uče o odgovornosti društva u izgradnji kulture mira.

Etika i moral: Radionica otvara složena moralna pitanja o gubitku nevinosti, cijeni pobjede i univerzalnoj ljudskoj patnji, potičući empatiju prema žrtvama rata bez obzira na njihovu ideološku ili nacionalnu pripadnost.

Veza sa mirovnom pedagogijom

Radionica se fokusira na univerzalnu ljudsku cijenu rata, naglašavajući da rat ne bira strane kada je u pitanju uništavanje mladosti. Promovira ideju da je mjera humanosti društva u zaštiti djece od sukoba, a ne u njihovom obučavanju za rat. Poticanje kritičkog razmišljanja o "slavi rata" i prepoznavanje dječijih prava na sigurnost i obrazovanje

Tags

Aktivnosti sa učenicima

Organizacijski oblik nastave

Predmetna nastava 9. razred

Vrsta nastavnog procesa

Osnovna vrsta nastave - Redovna nastava

Suradnja škole sa roditeljima i zajednicom te razvoj školskog kolektiva

Aktivnosti sa učenicima

Trajanje
3 časa

Oblasti
Društveno-humanističko područje

Predmet
Povijest

Ključne kompetencije
Građanska kompetencija

Ciljevi i ishodi učenja i poučavanja
Razumijevanje pojma: Učenici definiraju pojam maloljetnog borca (dijete vojnik) kao osobe mlađe od 18 godina, u vojnim aktivnostima.

Povijesno znanje: Upoznaju stvarne primjere iz povijesti djece vojnika kroz njihove biografije.

Analitičke vještine: Analiziraju razloge (poput propagande, gladi, prinude i sl.) zbog kojih su djeca ulazila u vojsku.
Empatija: Razvijaju empatiju prema djeci pogođenoj ratnim strahotama

Detaljan opis realizacije

Prvi školski sat (45 min)

Aktivnost 1 - Širi uvod i "odleđivanje" (10 min)

Nastavnik postavlja pitanja o dobnoj granici za vojsku danas, i o pravednosti tih pravila.

Cilj ovih pitanja je da učenici shvate kako je granica od 18 godina civilizacijski standard uveden kako bi se zaštitilo djetinjstvo. Rasprava o "pravednosti" potiče ih na razmišljanje o tome je li netko sa 14 ili 16 godina (njihova trenutna dob) doista sposoban donositi odluke o životu i smrti, ili je pak, u toj dobi žrtva okolnosti i propagande. Time se odmah na početku gradi stav da je sudjelovanje djece u ratu gubitak za društvo, a ne samo herojski čin.

Dalje, postavlja se pitanje: „Zamislite da je 1943. godina i da imate sadašnje godine. Što bi se promijenilo?“

Ovaj uvodni korak služi kao emocionalni i kognitivni most koji povezuje današnju svakodnevnicu učenika s povijesnom zbiljom Drugog svjetskog rata. Postavljanjem pitanja „Što bi se promijenilo u vašem životu?“ potičemo učenike da osvijeste gubitak prava na sigurnost i obrazovanje, te da u djetetu vojniku prepoznaju vršnjaka koji prolazi kroz traumu, a ne samo povijesni podatak. Cilj je razviti povijesnu empatiju i kritičko promišljanje o tome kako rat nepovratno uništava djetinjstvo, neovisno o strani u sukobu.

Aktivnost 2 - Susret s pričom, Henry Metelmann (15 min)

Prvo gledanje: Nastavnik prikazuje videozapis Nazi Germany – „A Child for Hitler“ (https://www.youtube.com/watch?v=Y81-SzkwwhU). Učenici samo promatraju atmosferu djetinjstva Henryja Metelmanna (uniforme, marširanje, kontrast između njega i njegovih roditelja).

Drugo gledanje: Učenici dobivaju zadatak da zapišu specifične detalje:

- Što Henry osjeća prema nacistima (uzbuđenje, privlačnost uniformi)?
- Kako njegovi roditelji reagiraju na "smeđu kugu" (strah, beznađe)?
- Zašto se u videu tvrdi da su "njihova djeca već njihova" (utjecaj Hitlerove mladeži)?
- Što nam ova priča govori o odgovornosti društva da zaštiti djecu od rata?

Refleksija: Kratka rasprava o tome kako je nacistički režim iskoristio prirodni bunt mladih i ponudio im ulogu u "novoj zori".

Aktivnost 3 - Rad u skupinama: Istraživanje (20 min)

Podjela u 6 skupina; svaka dobiva jednu biografiju (npr. Lepa Radić, Sergey Aleshkov itd.).

Popunjavanje kartice za istraživanje (kartica iz resursa Muzeja ratnog djetinjstva): ime, godine ulaska u rat, razlog (propaganda, glad, prinuda), ključni ratni događaj i život nakon rata.

Drugi školski sat (45 min)

Aktivnost 4 - Priprema prezentacija (10 min)

Učenici pripremaju kratku prezentaciju (2-3 slajda ili kartice) koja uključuje fotografiju djeteta koje su dobili kao dio zadatka, kartu područja sukoba i sliku šireg povijesnog konteksta. Materijale pripremaju djelomično kao dio zadaće, a priprema na satu uključuje definiranje načina izlaganja, prateća pitanja i slično.

Aktivnost 5 - Izlaganje rezultata (15 min)

Skupine predstavljaju svoje rezultate na kreativan način. Jedan učenik može preuzeti ulogu djeteta vojnika, dok mu ostali postavljaju pitanja o motivima koje su otkrili u biografiji.

Nastavnik na ploči bilježi ključne riječi: propaganda, glad, trauma, hrabrost, pripadnost.

Nakon izlaganja dodatni razgovor s učenicima o iskustvu univerzalnog iskustva gubitka djetinjstva; nastavniku u razgovoru mogu pomoći sljedeća pitanja: Što je zajedničko svim ovim pričama? Što je rat oduzeo svakom djetetu?

Aktivnost 6 - Zaključna rasprava (10 min)

Analiza fotografije Hans-Georga Henkea koji plače.

Pitanja za razred: „Što suze govore o slavi rata i što je zajedničko svim tim ljudima, bez obzira na stranu?“ (Gubitak djetinjstva, trauma) “Kako fotografija govori šta je, doista, hrabrost, pobjeda i cijena rata?”

Aktivnost 7 - Refleksija i kreativni rad (10 min)

Zadatak: „Zamislite da ste maloljetni borac. Koristeći saznanja iz biografija i videa, napišite dnevnički zapis jednog dana i popratite ga crtežom simbola ili artefakta.“ Zadatak je moguće završiti kući i donijeti idući sat.

Napomena: Pisanje je dobrovoljno. Radovi se mogu izložiti na zid učionice kao opomena.

Opciono – treći sat

Ovaj prijedlog za treći sat osmišljen je kao prirodni nastavak radionice, pretvarajući povijest iz udžbenika u živu, obiteljsku povijest. S obzirom na osjetljivost tema (partizani, ustaše, četnici), fokus je stavljen na MHPSS preporuke[1] osiguravajući siguran prostor za dijalog bez osuđivanja, s naglaskom na traumu, ljudskost i procese pomirenja. Sat se može realizirati ako nastavnik osjeti želju i volju učenika da ''otvore'' ovu temu.

Prijedlog za treći sat: "Obiteljska priča - sjećanja i svjedočanstva"

- **Format:** Okrugli stol
- **Trajanje:** 45 minuta
- **Cilj:** Povezivanje osobnih obiteljskih povijesti s općim povijesnim kontekstom, razvijanje kulture sjećanja i empatije, te razumijevanje transgeneracijske traume.

Aktivnost 1 - Istraživački zadatak (domaća zadaća)

Prije ovog sata, učenici dobivaju zadatak da kod kuće istraže priču o članu obitelji koji je živio tijekom Drugog svjetskog rata, a da je, po mogućnosti, bio dijete.

Učenici trebaju razgovarati s roditeljima, bakama ili djedovima i saznati gdje je njihov predak živio, što je doživio i kako je taj rat utjecao na njega ali i na obitelj učenika.

MHPSS napomena: Učenici koji ne žele ili ne mogu istražiti vlastitu obitelj, ne moraju sudjelovati u ovom zadatku, sudjelovanje je opciono.

Aktivnost 2 - Postavljanje okvira "Siguran prostor" (5 min)

Nastavnik postavlja pravila okruglog stola:

- Pravilo "Slušanja": Svaka priča je vrijedna jer je ljudska.
- Pravilo "Bez etiketa": Ne raspravljamo o ideologijama, već o ljudskim sudbinama i onome što je rat oduzeo svakom pojedincu.

Cilj: Razumijevanje da su mnogi, bez obzira na stranu, bili djeca ili mladi ljudi uvučeni u vrtlog povijesti.

Aktivnost 3 - Dijeljenje svjedočanstava: Okrugli stol (20 min)

Učenici iznose sažetke svojih istraživanja. Nastavnik vodi priču razgranavanjem na temelju ključnih pojmova:

- Pitanje izbora: „Je li vaš djed/baka imao izbor ili je bio mobiliziran?“
- Svakodnevica: „Što su jeli? Gdje su spavali? Kako su se osjećali kao djeca u to vrijeme?“
- Predmeti: Ako učenici imaju fotografiju ili predmet (orden, pismo, dokument i slično) pokazuju ga grupi.

Aktivnost 4 - MHPSS Integracija: Transgeneracijski most (10 min)

Nastavnik povezuje obiteljske priče s današnjicom:

- Rasprava: „Kako su te priče oblikovale vaše obitelji? Priča li se u vašoj kući o tome s tugom, ponosom ili šutnjom?“
- Refleksija: „Što možemo naučiti iz činjenice da danas sjedimo za istim stolom, iako su naši preci možda bili na suprotstavljenim stranama?“

Aktivnost 5 - Zaključak i "Zid sjećanja" (10 min)

Učenici na male papiriće pišu jednu poruku svom pretku ili jednu lekciju koju su naučili iz njegove/njezine priče.

Papirići se lijepe na zajednički plakat oko citata: „Prava mjera humanosti jednog društva nije u tome koliko hrabru djecu može odgojiti za rat, već u tome koliko ih uspješno može zaštititi od njega.“

MHPSS smjernice za nastavnika

- **Važna napomena:** Učenici nisu obavezni istraživati vlastitu porodičnu povijest niti dijeliti osobne priče ukoliko im to izaziva nelagodu ili ukoliko takve informacije nisu dostupne u njihovim obiteljima.
- **Normalizacija emocija:** Naglasiti da je osjećaj tuge ili težine normalan pri bavljenju ovim temama.
- **Pravo na šutnju:** Učenik koji ne želi govoriti pred grupom može svoj rad predati u pisanom obliku, ili ne sudjelovati direktno u ovom dijelu radionice.
- **Deideologizacija:** Ako se pojave tenzije oko pripadnosti vojskama (partizani, ustaše, četnici), nastavnik vraća fokus na dijete/mladu osobu u tom sustavu i gubitak djetinjstva koji je zajednički svima.

[1] MHPSS (eng. Mental Health and Psychosocial Support) označava mentalno zdravlje i psihosocijalnu podršku. U kontekstu obrazovanja i rada na osjetljivim povijesnim temama, ovaj se pristup temelji na smjernicama međunarodnih organizacija i usmjeren je na:

- **Očuvanje dobrobiti:** Osiguravanje da nastavni proces ne uzrokuje dodatnu uznemirenost ili retraumatizaciju učenika koji se bave teškim temama poput rata i stradanja djece.
- **Psihosocijalni aspekt:** Razumijevanje interakcije između psihološkog stanja pojedinca (osjećaji, misli) i njegovog društvenog okruženja (obitelj, zajednica, povijesno naslijeđe).
- **Siguran prostor:** Stvaranje ozračja u učionici koje dopušta empatiju, priznavanje teških emocija i slobodu izbora učenika da ne sudjeluje u aktivnostima koje su mu emocionalno prezahtjevne.

U ovoj radionici, MHPSS pristup se primjenjuje kroz dobrovoljnost dijeljenja osobnih priča, normalizaciju teških osjećaja (poput tuge nakon čitanja biografija) te fokus na zajedničku ljudskost umjesto na ideološke sukobe.

Potrebni resursi

- Videozapis: Nazi Germany – “A Child for Hitler - Youth in Hitler's Germany N04a” (https://www.youtube.com/watch?v=Y81-SzkwwhU):

- Biografije djece vojnika i kartice za istraživanje; predložene biografije: Lepa Radić, Sergey Aleshkov, Calvin Leon Graham, Hans-Georg Henke, Wilhelm “Willi” Hübner, Henry Metelmann (period u Hitlerjugend). Nastavnik može predložiti i druge ličnosti;

Fotografije (Hans-Georg Henke, Lepa Radić i dr.);Ploča, markeri, papiri za dnevničke zapise;Materijali sa radionice Djeca u vojsci iz resursnog centra Muzeja ratnog djetinjstva (list Istraživanje o maloljetnom borcu; Dnevnik maloljetnog borca);

Potrebni resursi za radionicu br. 3:

Obiteljske fotografije ili predmeti (ako su dostupni), Plakat za "Zid sjećanja".

Praćenje i procjenjivanje

-

Ideje za domaće zadaće (nastavak aktivnosti) i uključivanje roditelja

-

Savjeti za druge nastavnike/ce kod realizacije ove lekcije/teme

-

Metode i tehnike

Collections

Priprema za čas - Osnovna škola

Prosječna ocjena

5